

رابطه نظام آراستگی فضای آموزشی و احساس تعلق به مدرسه با نقش میانجی

دلبستگی مکانی در بین دانش آموزان

محبوبه سلیمان پورعمران^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۵

چکیده

هدف از پژوهش، تبیین رابطه نظام آراستگی فضای آموزشی و احساس تعلق به مدرسه بانقش میانجی دلبستگی مکانی در دانش آموزان بود. پژوهش از نظر هدف، کاربردی و روش آن، توصیفی از نوع همبستگی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه ۲۸۵۱ دانش آموزان پسر دوره متوسطه دوم اداره آموزش و پرورش ناحیه دو شهر مشهد می باشد. ۳۳۸ دانش آموز بر اساس جدول کرجسی - مورگان با روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای نسبی انتخاب شدند. جهت جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه شاخص های استاندارد آراستگی محیط s5، پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه (برو، بیٹی، وات، ۲۰۰۵) و پرسشنامه دلبستگی به مکان (صفاری نیا، ۱۳۹۰) استفاده شد. داده ها با نرم افزار Sps25 و لیزرل ۸/۸ تحلیل شدند. یافته ها نشان داد رابطه معناداری بین نظام آراستگی فضای آموزشی و احساس تعلق به مدرسه و دلبستگی مکانی وجود دارد. با توجه به ضریب تعیین ۴۲٪ از واریانس متغیر احساس تعلق به مدرسه و ۲۷ درصد از واریانس متغیر دلبستگی مکانی دانش آموزان به وسیله متغیر نظام آراستگی فضای آموزشی پیش بینی می شود.

کلید واژه ها: آراستگی فضای آموزشی، احساس تعلق به مدرسه، دلبستگی مکانی

مقدمه

محیط کالبدی و تأثیرات آن در زندگی روزمره مردم از مسائلی است که در سال‌های اخیر از طرف متخصصین بسیاری مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است (کریمی آذری، ۱۳۹۴). زندگی در هر سازمان، از جمله در سازمانهای آموزشی نیازمند اتخاذ تدابیر و راه‌حلهای گوناگون و مستمر است. مدیران نیز باید وظایف و کارکردهای گوناگونی را انجام دهند تا بتوانند سازمان خود را هدایت و رهبری کنند (مظاھر، محمدی، اکراری، پروین و فاضلی، ۱۳۹۶). در زمینه تسهیلات فیزیکی کلاس، تحقیقات بسیار صورت گرفته است که بیانگر رابطه مثبت میان شرایط و ویژگی‌های فضای آموزشی خوب و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بوده است (پلامبیچ و بوش، ۲۰۱۵). بنابراین از عوامل تربیتی مؤثر در آموزش و پرورش، فضای نوین، چگونگی معماری، کالبد و فضای مدرسه است (طلبیان، حبیب و عابدی، ۱۳۹۰). طراحی فضاهای آموزشی مانند مدارس از آن جهت دارای اهمیت است که «گامپ»، محاسبه نمود به طور متوسط هر فرد حدود ۱۴ هزار ساعت از عمر خود را از دوره ابتدایی تا دیپلم در مدرسه می‌گذراند (لطف عطا، ۱۳۸۷). بررسی اجمالی شرایط جامعه امروز نشان می‌دهد بیشتر کودکان از سنین ابتدایی، حداقل چند ساعت از روز خود را در محیط آموزشی سپری می‌کنند. در یک پیمایش اولیه مشخص می‌شود اغلب مکان‌هایی که در حال حاضر برای این منظور استفاده می‌شود بر حسب نوعی اضطراب‌گزینش شده و اساساً برای چنین منظوری ساخته نشده‌اند؛ لذا اهمیت موضوع ارتقاء کیفیت فضاهای آموزشی کودکان از آنجا شکل می‌گیرد که کالبد فیزیکی، تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر آموزش‌یادگیری و احساس کودک نسبت به خودش، دیگران و محیط دارد. این فضا می‌تواند ایجاد‌کننده و تشویق‌کننده این فرایند و یا بازدارنده و سرکوب‌کننده آن باشد. هر محیطی که هم‌ساختی بیشتری در جهت تحریک حس دیداری، شنیداری یا لمسی کودکان داشته باشد و این اطلاعات حسی همسو با نیازهای روانی و فیزیولوژیک باشد؛ فرایند آموزش مؤثر را تسهیل خواهد کرد. توجه به این کیفیتها، علیرغم جنبه‌های ایجابی و مثبت رفتار، موجب پیشگیری از بروز حس‌های منفی رفتار شده و مشکلاتی چون پرخاشگری، انزوای نامنی را کنترل می‌کند. در این صورت با تأکید بر جنبه‌های مثبت رفتاری در محیط مؤثر کودکان می‌آموزند چگونه به کشف یک رویداد بپردازند و بهترین راه حل‌ها را برای مواجهه با مسائل انتخاب کرده و هیجانات خود را مهار کنند (ولی پور، حسینیان و پورشهریاری، ۱۳۹۶: ۴۲)

مدرسه بالنده مدرسه ای است که در آن دانش آموزان به مدرسه، احساس تعلق و تعهد دارند، هیجان‌ات مثبت را در دانش آموزان ایجاد می‌کند، یادگیری موثر در آنها اتفاق می‌افتد و دانش آموزان احساس مسئولیت اجتماعی می‌کنند. احساس بالندگی دانش آموز، در پی روابط اجتماعی رضایت بخش، شاد بودن، همکاری با دیگران و دستیابی به اهداف، همراه با احساس شایستگی و اعتماد به نفس در مدرسه به وجود می‌آید (رضایی و یوسفی، ۱۳۹۷). یکی از جنبه‌هایی که بر سلامت روان دانش‌آموزان اثرگذار است، حس تعلق است. محیط مدرسه باید مانند محیط خانواده (خانواده سالم)، به دانش‌آموز حس امنیت و بهزیستی بدهد. مدارس می‌توانند نقش برجسته‌ای در بهبود سلامت روانی و جسمانی دانش‌آموزان داشته باشند. بخصوص آنکه دانش‌آموزان بخش اعظمی از کودکی و نوجوانی خود را در این مکان سپری می‌کنند و این مسئله موجب می‌شود محیط آموزشی مذکور اثرگزار قابل توجهی بر روی آنان داشته و ایجاد تعلق به معلمان و همسالانشان در کلاس درس تاثیر زیادی بر زندگی‌شان داشته باشد از این‌رو تاثیر بافت اجتماعی در شکل‌دهی رفتار نوجوانان غیر قابل انکار می‌باشد (چاپمن، باکی، شیهان و شوچت، ۲۰۱۳؛ به نقل از مکینان، ۱۳۹۴). احساس تعلق به مدرسه به عنوان سازه‌ای بین رشته‌ای است که با رشته‌های پزشکی، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، تعلیم و تربیت مرتبط می‌باشد. تعریف‌های بسیاری از آن وجود دارد. احساس تعلق به مدرسه را به عنوان کیفیت ارتباط و احساس همبستگی دانش‌آموزان با همکلاسی‌ها و معلمان خود تعریف کرده‌اند. همچنین احساس تعلق به مدرسه را به عنوان احساس پذیرش، احترام و حمایت محیط مدرسه از دانش‌آموز بیان می‌کنند (حکیم زاده، درانی، ابوالقاسمی و نجاتی، ۱۳۹۳). یکی از متغیرهایی که به نظر می‌رسد در بهزیستی مدرسه نقش داشته باشد، احساس تعلق به مدرسه است. محیط مدرسه در صورتی که نیازهای اصلی نوجوانان را برآورده نماید، باعث احساس تعلق خاطر یا احساس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان می‌شود نیازهایی چون اعتماد به نفس، استقلال فردی، فرصت‌هایی برای رقابت، مواظبت، حمایت و پذیرفته شدن در جمع دوستان (روو، استیوارت و پترسون، ۲۰۰۷). کارچر (۲۰۰۸) احساس تعلق به مدرسه را عملی می‌داند که سبب سازگار شدن دانش‌آموز در انجام دادن یک فعالیت خاص می‌شود و این اعمال باعث افزایش احساس راحتی خوب بودن و کاهش اضطراب دانش‌آموزان می‌شود که دارای شش مولفه است: احساس به مدرسه، مشارکت در اجتماع، ارتباط فرد با مدرسه، مشارکت علمی، حمایت معلم، رعایت احترام و عدالت (ابوالقاسمی نجف‌آبادی، ۱۳۸۹). احساس تعلق به مدرسه علاوه

بر ایجاد محیطی سالم برای نوجوانان در راستای کسب شخصیت مستقل و اجتماعی شدن بازده های تحصیلی مثبت نیز دارد. در تعاریف مبتنی بر دیدگاه زیست بوم شناسانه یا مبتنی بر بعد اجتماعی، احساس تعلق به صورت عمومی، توصیف کیفیت ارتباطات در سطح جامعه و به صورت اختصاصی به عنوان دیدگاه افراد که باعث افزایش پیوند آنها با محیط مدرسه می شود تعریف می گردد. ارتباط موثر افراد با اعضای جامعه مدرسه، میزان تعلق افراد به اهداف و میزان دخالت اعضا در فعالیتهایی اجتماعی را مهمترین عناصر این تعلق می دانند.

دوره نوجوانی دوره حساسی است و در این دوره، سازگاری اجتماعی نوجوانان دستخوش تحولات عاطفی، جسمانی و ذهنی فوق العاده شدیدی می شود (بنر، وانگ، شین، بویلی، پالک و چنگ، ۲۰۱۸). در دوره های تحصیلی دانش آموزان دوره دبیرستان بیشترین تغییرات در جنبه های روانی، اجتماعی و فیزیکی را پشت سر می گذرانند (جعفری هرندی، رجایی موسوی، ۱۳۹۸). پژوهش ها نشان می دهند که حس تعلق با نتایج تحصیلی ارتباط مثبت دارد (احمدی، حسنی و موسوی، ۱۳۹۷؛ اسلاتن، فرگوسن، آلن، برودریک و واترز، ۲۰۱۶؛ لم، چن، ژانگ و لیانگ، ۲۰۱۵؛ واترز، کراس و رونیونز، ۲۰۰۹؛ بلوم، ۲۰۰۵؛ روزر، میگلی و اوردان، ۱۹۹۶).

«دلبستگی به مکان، نوعی وابستگی عاطفی به مکان خاص و تبدیل فرد به عنوان بخشی از هویت مکان است که نتیجه احساس تعلق نسبت به مکان است» (موسوی، طاهریان، ۱۳۹۸). فضاهای مخصوص کودکان باید از نوعی معماری برخوردار باشد که با روحیات و خصوصیات آنها سازگار باشد. روش طراحی محیط برای کودکان و فراهم آوردن مناسبترین محیط برای رشد کودک از جمله موضوعات جدید مورد توجه در بین کارشناسان کودک است. معماری و ساختن فضای مناسب میتواند نقش مؤثری در فراهم آوری رفاه مادی و معنوی کودک داشته باشد. این اندیشه ها، معماران فضای کودک را با این سؤال مواجه ساخت که چگونه میتوان بهترین فضا را برای کودکان طراحی کرد (زندیان و فلامرزی منفرد، ۲: ۱۳۹۳). از آنجا که دوره متوسطه دوره ای است همراه با آسیب پذیری بیشتر، چالش هایی درباره ارزشها، هنجارها، عزت نفس و نیاز قوی به حمایت و تایید دانش آموزان با حس تعلق کمتر، بیشتر در معرض خطر پیوستن به گروه های خلافکار، اخراج از مدرسه و مصرف مواد مخدر هستند (شریفی، مرزیه و جناآبادی، ۱۳۹۶: ۱۰۲)، فقدان این حس منجر به ایجاد حجم وسیعی از مشکلات رفتاری، عاطفی و تحصیلی می شود (مکیان و کالنتر کوشه، ۱۳۹۴: ۱۲۱). بر این اساس در پژوهش حاضر به بررسی احساس تعلق به مدرسه در پسران دوره دوم متوسطه می پردازد

و پرسش اصلی تحقیق عبارت است از اینکه آیا بین آراستگی فضای آموزشی و احساس تعلق به مدرسه با نقش میانجی دلبستگی مکانی رابطه وجود دارد؟

برخی پژوهش‌های انجام شده در رابطه با مولفه های پژوهش حاضر عبارتند از:

یافته های شریفی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد بین اهداف پیشرفت با احساس تعلق به مدرسه و نشاط ذهنی رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. نتایج پژوهش نریمانی و اسرافیلی (۱۳۹۸) نشان داد که بین احساس تعلق به مدرسه، اشتیاق تحصیلی و هیجان تحصیلی با بهزیستی مدرسه رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین نتایج این پژوهش به طور ضمنی با بخشی از نتایج پژوهش های کوران، هیل، آپلتون، والراند و استندیج (۲۰۱۵) همسو می باشد. آذرنیاد و همکاران (۱۳۹۴) به این نتیجه دست یافتند که خودکارآمدی تحصیلی رابطه مثبت با احساس تعلق به مدرسه دارد. در پژوهش اورنجن و شاطریان محمدی (۱۳۹۴) مشخص شد که بین احساس تعلق به مدرسه و درگیری تحصیلی رابطه معنی داری وجود دارد. حکیم زاده (۱۳۹۳) نشان داد که بین مولفه های احساس تعلق به مدرسه و انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه زیادی وجود دارد. فاست (۲۰۰۴) نیز پژوهشی در این راستا انجام داد، که به یک رابطه قوی بین حس تعلق دانش آموزان در مدرسه و نتیجه مثبت در درون و بیرون از کلاس اشاره دارد، طرخی که تغییرات در ادراک دانش آموزان در طول زمان را مقایسه می کند، نتایج کاهش در درک دانش آموزان نسبت به معلمان، حمایت همسالان و بطور کلی رضایت و کفایت تحصیلی را نشان می دهد کاظمی ثابت و مرادچله و تازیکه لمسکی (۱۳۹۶) در پژوهش خود با هدف دستیابی به اصول طراحی فضاهای ویژه کودکان با تأکید بر قابلیت های محیطی مؤثر بر ذهن و رفتار کودک با تکیه بر نظریات و تجارب حاصل در زمینه طراحی کانون های پرورش فکری کودکان و نوجوانان نشان دادند که فضای انرژی، در حال رشد، با نشاط، محرک کنجکاوی و اکتشاف، تناسب و مقیاس، دید بصری کودک، از ویژگی های مهم معماری کانون های پرورش فکری کودکان و نوجوانان در راستای ارتقای خلاقیت آنان است. کاناموری، شیبانوما و جیمبا (۲۰۱۶) ۱۵ تحقیق روی به کارگیری s5 در بیمارستان ها و مراکز درمانی برزیل، هند، سنگال، سریلانکا و تانزانیا، آمریکا و بریتانیا، اردن انجام دادند و نشان دادند که این تکنیک نقطه آغاز بهبود کیفیت خدمات درمانی است همچنین در کشورهای با درآمد متوسط و پایین منجر به امنیت، اثربخشی و کارایی شده و بیمار را در مرکز توجه قرار می دهد. این تکنیک نه

تنها ابزاری برای کارکنان حوزه سلامت است بلکه یک استراتژی برای سیاستگذاران حوزه سلامت محسوب می شود.

روش تحقیق

پژوهش از نظر هدف، کاربردی و روش آن توصیفی و از نوع همبستگی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پسر دوره متوسطه دوم اداره آموزش و پرورش ناحیه دو شهر مشهد در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ می باشد که بر اساس اطلاعات اداره آموزش و پرورش ناحیه دو شهر مشهد، ۲۸۵۱ نفر می باشد. با روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای بر اساس جدول مورگان و کرجسی ۳۳۱ دانش آموز انتخاب شدند. از پرسشنامه جهت جمع آوری اطلاعات استفاده شد.

۱- پرسشنامه شاخص های استاندارد آراستگی محیط s5 : هدف نهایی نظام s5 (نظام آراستگی محیط) پیشگیری از اتلاف است. این نظام نخستین بار توسط ژاپنی ها به اجرا درآمد و نام این نظام هم از پنج s تشکیل شده است. مهمترین اهداف این نظام عبارتند از ایمنی و بهداشت، بهره وری، صرفه جویی در هزینه ها، کیفیت و پیشگیری از خرابی ها. در محیط هایی که با اجرای نظام آراستگی مدیریت می شوند، اشیاء زائد و غیر ضروری وجود ندارد و اقلام موجود با نظم خاص مرتب می شوند و این امر تا حد زیادی موجب صرفه جویی و ایمنی محیط خواهد شد. اجرای منظم مراحل نظام آراستگی، محیطی پاکیزه و بهداشتی را فراهم می آورد. سرعت دستیابی افزایش می یابد، نتایج برای همه افراد قابل درک است، محیط کاری تمیز و سازمان یافته خواهد شد، عمر وسایل کار افزایش می یابد، هزینه پیاده سازی پایین می آید.

- ساماندهی Seiri : تشخیص ضرور از غیر ضرور
- نظم و ترتیب Seiton: قرار دادن اشیا در مکان مناسب برای استفاده بهتر بدون جستجوهای بیهوده

- پاکیزه سازی Seiso: دور ریختن زوائد و پاکیزه کردن اشیا از آلودگی ها و مواد خارجی
- استانداردسازی Seikitsu: کنترل و اصلاح دائمی سازماندهی، نظم، ترتیب و پاکیزه گی
- انضباط Shitsuke: آموزش عادات درست و توانایی هایی جهت انجام یک وظیفه خاص (صفوی، ۱۳۸۹: ۱۵)

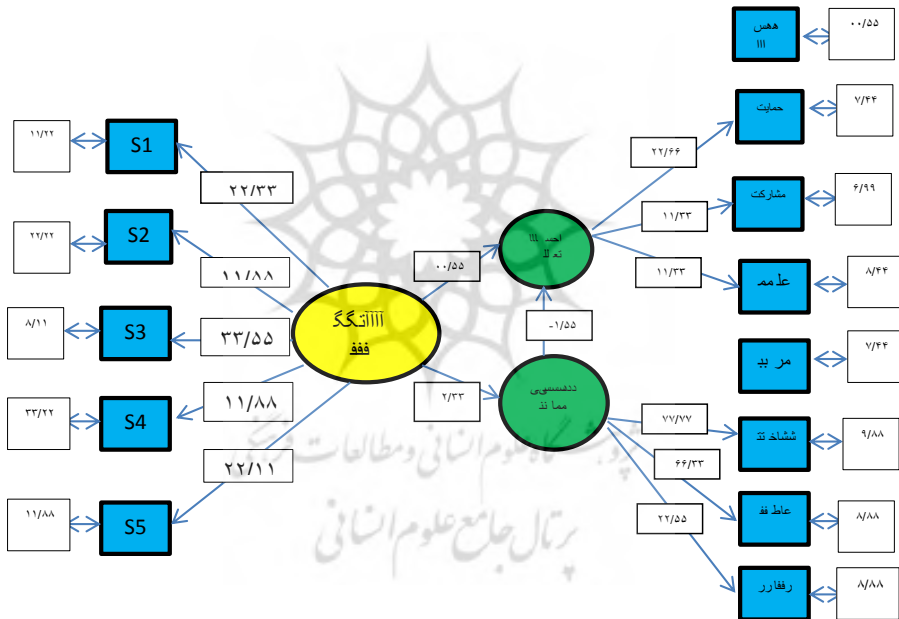
ابزار جمع آوری داده ها ۵ سیاهه واری مبتنی بر شاخص های استاندارد ۵ (استاندارد آراستگی محیط) بوده است. ۵ سیاهه واری بر اساس ۵ مولفه این استاندارد طراحی شد. (سازماندهی ۲۱ سؤال، نظم و ترتیب ۳۰ سؤال، نظافت ۲۰ سؤال، استاندارد سازی ۳۳ سؤال و سازمان یافتگی ۳۶ سؤال) و از افراد خواسته شد که به هر ۵ سیاهه واری پاسخ دهند. ابزار تحلیل، نرم افزار آماری SPSS ۲۵ است. پایایی سیاهه ها محاسبه و از آزمون رتبه بندی فریدمن برای رتبه بندی شاخص ها استفاده شد. همچنین روایی محتوایی این سیاهه ها از طریق کارشناسان مجرب تأیید شد. برای سنجش پایایی پس از گردآوری اطلاعات همه سیاهه ها و وارد کردن آنها در نرم افزار SPSS مقدار آلفای کرونباخ برای کل سیاهه ۰/۹۴۳ و برای پنج متغیر ۰/۷۴۰ به دست آمد. با توجه به این که مقدار آلفای محاسبه شده، بیشتر از ۰/۷ می باشد، پایایی سیاهه ها مورد تأیید قرار می گیرد.

۲- پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه: این پرسشنامه در سال (۲۰۰۵) توسط برو، بیٹی و وات به صورت جملات مثبت در مقیاس لیکرت ۴ درجه ای طراحی شده است که دارای شش مولفه شامل احساس تعلق به همسالان، حمایت معلم، رعایت احترام و عدالت، مشارکت در اجتماع، ارتباط فرد با مدرسه و احساس مشارکت دانش آموز می باشد. ضریب پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۵ و برای مولفه های آن به ترتیب ۰/۷۳، ۰/۸۹، ۰/۷۵، ۰/۸۴، ۰/۶۹ و ۰/۷۸ گزارش شده است (بیٹی و برو، ۲۰۰۵). مکیان و کلاتر کوشه (۱۳۹۴) روایی و پایایی این پرسشنامه را بر روی دانش آموزان ایرانی بررسی کردند و آن را مورد تأیید قرار دادند. ضریب آلفای کل پرسشنامه ۰/۸۸، و ضریب آلفای کرونباخ زیر مولفه های پرسشنامه به ترتیب ۰/۷۷، ۰/۷۰، ۰/۷۳، ۰/۷۹، ۰/۹۰، ۰/۸۹ به دست آمد که نشان دهنده پایایی قابل قبول می باشد.

۳- پرسشنامه دلبستگی به مکان: این مقیاس توسط صفاری نیا (۱۳۹۰)، بر اساس نظریه لو و آلتمن (۱۹۹۲) و مطالعات تجربی جورجسن و استدمن (۲۰۰۱) و کیل، موون و تارانت (۲۰۰۴) ساخته شده است؛ که دیدگاه نگرشی نسبت به دلبستگی مکان دارند. پرسشنامه مذکور مشتمل بر ۲۲ سؤال و طیف لیکرت ۵ درجه ای از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم درجه بندی شده است. این پرسشنامه، سه حیطه ی شناختی (هویت مکان)، عاطفی (دلبستگی عاطفی) و رفتاری (وابستگی مکان و پیوند اجتماعی)، دلبستگی مکان را می سنجد که محققان پایایی آن را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۸ برای کل مقیاس گزارش کرده اند.

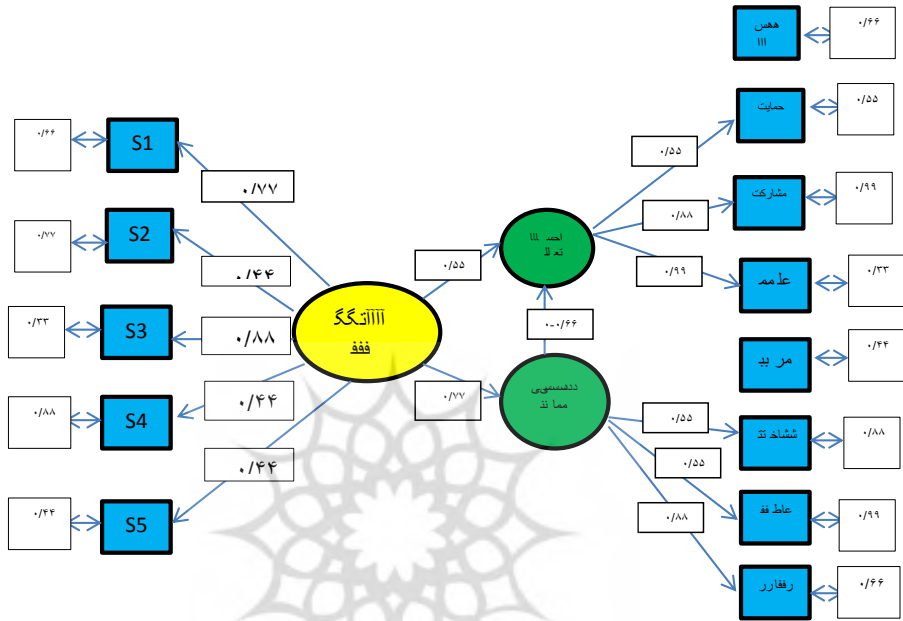
یافته ها

جهت بررسی سوال اصلی تحقیق از آزمون معادلات ساختاری استفاده شد که نتایج آن در شکل های ۱ و ۲ قابل مشاهده است. شکل شماره ۱، معناداری ضرایب و پارامترهای به دست آمده مدل ساختاری آراستگی فضای آموزشی، احساس تعلق به مدرسه و دلبستگی مکانی را نشان می دهد. ضرایب به دست آمده زمانی معنادار می باشند که مقدار آزمون معناداری آنها از عدد ۱,۹۶ بزرگتر و از ۱/۹۶ - کوچکتر باشند. همان طور که مشاهده می شود ضرایب معناداری بین متغیرهای آراستگی فضای آموزشی و تعلق به مدرسه معنادار می باشند. متغیر دلبستگی مکانی در نقش میانجی بین دو متغیر آراستگی فضای آموزشی و تعلق به مدرسه معنادار نیست.

شکل ۱. مدل پژوهش در حالت معناداری

بر طبق شکل شماره ۲ نظام آراستگی فضای آموزشی بر احساس تعلق به مدرسه و نظام آراستگی فضای آموزشی بردلبستگی مکانی تاثیر معناداری دارد.

شکل ۲. مدل پژوهش در حالت ضرایب استاندارد

جدول ۱. بررسی برازش مدل

ردیف	معیارهای برازش مدل	شاخص	بعد	حد مطلوب	نتیجه
۱	ریشه میانگین مجذورات تقریب	RMSEA	۰/۰۷۵	کمتر از ۰/۰۸	مطلوب
۲	شاخص برازش هنجار شده	NFI	۰/۹۳	بیشتر از ۰/۹۰	نسبتاً مطلوب
۳	شاخص نرم برازندگی	NNFI	۰/۹۱	نزدیک ۱	مطلوب
۴	شاخص برازش تطبیقی	CFI	۰/۹۵	بیشتر از ۰/۹۰	مطلوب
۵	شاخص برازش نسبی	RFI	۰/۹۳	بیشتر از ۰/۹۰	مطلوب
۶	شاخص برازش اضافی	IFI	۰/۹۱	بیشتر از ۰/۹۰	مطلوب
۷	شاخص برازندگی	GFI	۰/۹۵	بیشتر از ۰/۹۰	نسبتاً مطلوب
۸	برازندگی تعدیل یافته	AGFI	۰/۹۵	بیشتر از ۰/۹۰	مطلوب

بر اساس جدول شماره ۱ برای تعیین برانزندی مدل پژوهش به کمک تحلیل عاملی تاییدی شاخص های برانزندی مختلفی در نظر گرفته شد. به طور کلی هر یک از شاخص های به دست آمده برای مدل به تنهایی دلیل برانزندی آن مدل نیست، بلکه این شاخص ها را باید با هم تفسیر کرد. مقادیر مهم ترین این شاخص ها در جدول آورده شده اند. تمامی این شاخص ها حاکی از تناسب مدل با داده های مشاهده شده می باشد.

بحث و نتیجه گیری

حمایت معلم که یکی از مولفه های احساس تعلق به مدرسه و همچنین از نیازهای پایه ای دانش آموزان مانند استقلال، رقابت، تسهیل ارتباطات، احترام به دانش آموز و عدم تنبیه وی می باشد (حمیدی پور و همکاران، ۱۳۹۷). زمانی که دانش آموزان اطمینان پیدا کنند که معلمان و به طور کلی مدرسه در حل مشکلات آنها را حمایت می کنند، احساس تعلق به مدرسه افزایش یافته و این امر به نوبه خود سبب افزایش بهزیستی مدرسه می شود (مکتبی، فرامرزی و فرزادی، ۱۳۹۶). زمانی که دانش آموزان احساس تعلق نسبت به مدرسه داشته باشند، تحت تاثیر فرصتهایی برای یادگیری و خلق کردن قرار می گیرند و بیشتر برای رسیدن به اهداف خود در مدرسه تلاش می کنند، بنابراین این ویژگی عامل مهمی برای انگیزش و انتظار موفقیت در مدرسه محسوب می شود. تحقیق بوند، باتل، توماس، کارلین، بوز، پوتون (۲۰۰۷) نیز به عنوان پژوهشی مشابه با یافته‌ها همخوانی دارد، تعلق به مدرسه به عنوان پیش کننده عملکرد تحصیلی و سلامت روان نوجوانان در بین دانش آموزان است. به طور کلی دلبستگی بزرگسالان، روابط اجتماعی بهتری را پیش بینی می کند (موسوی، طاهریان، ۱۳۹۸). مدرسی که حس قوی از علاقه و دلبستگی را در دانش آموزان ایجاد میکنند، از لحاظ اخلاقی نیز بر روی دانش آموزان تأثیر مثبت می گذارند (شملوا، کیسلیاکو، لونوا و مالتسوا، ۲۰۱۵). احساس تعلق به مدرسه تحت تاثیر مولفه های مختلفی می باشد که در پژوهش حاضر به بررسی رابطه آراستگی فضای آموزشی با احساس تعلق به مدرسه با نقش میانجی دلبستگی مکانی در دانش آموزان پرداخته شد. نتایج حاصل نشان داد که نظام آراستگی فضای آموزشی با احساس تعلق دانش آموزان به مدرسه رابطه معناداری دارد. این یافته به صورت ضمنی با بخشی از نتایج پژوهش های احمدی و همکاران، ۱۳۹۷ همسو می باشد. این پژوهشها نشان دادند که احساس تعلق به مدرسه یک مولفه تاثیرگذار دربروندادهای مثبت آموزشی می باشد.

با توجه به همبستگی موجود بین آراستگی فضای آموزشی و احساس تعلق دانش آموزان به مدرسه می توانیم این موضوع را به این صورت بیان نماییم که توجه بیشتر به آراستگی فضای آموزشی باعث افزایش احساس تعلق دانش آموزان به مدرسه شده و در صورت عدم توجه به این مقوله ، احساس تعلق دانش آموزان نیز به مدرسه کاهش می یابد.

هنگامی که نور، دما و میزان صدا در محیط آموزشی مناسب باشد، می تواند سازگاری دانش آموز را در کلاس افزایش دهد(گیلاوند، ۲۰۱۶). انسان ذاتاً به دنبال جذابیت ها و دست یافتن به موضوع های جدید در محیط است؛ بنابراین دانش آموزان نیز در محیط مدرسه از این امر مستثنی نبوده و هنگامی که وارد مدرسه می شوند محیط می بایست جذابیت بصری داشته باشد تا باعث جذب دانش آموز به محیط گردد. متأسفانه به دلیل عدم رعایت جذابیت های ظاهری در معماری مدارس، دانش آموزان کمتر جذب محرکهای محیطی می شوند (ماکسول، ۲۰۱۶). به همین دلیل ممکن است نیاز به جذابیت و هیجان را از سایر مسیرها و روشهای نامرسوم، همانند تمسخر سایر دانش آموزان، زورگویی، ایجاد سروصدا و ... پاسخ دهند. هر چه جذابیت محیطی شامل: زیبایی و نقوش مناسب، فضای سبز، نوع و بافت مصالح، طرح ها و الگوهای هندسی، شکل و فرم فضا افزایش یابد، فزونی دلبستگی و افزایش سازگاری دانش آموزان مدارس را شاهد خواهیم بود(وانگ و هولکومب، ۲۰۱۰). از این رو، ویژگیهای معماری مدرسه باید به گونه ای تعریف گردد که فراهم کننده آسایش و جذابیت بوده و ایجاد انگیزه نماید. هم چنین، یافته ها حاکی از آن است که استفاده از رنگ مناسب در محیط، میزان مشارکت اجتماعی را افزایش می دهد(وانگ و هولکومب، ۲۰۱۶). این نتایج با بخشی از نتایج پژوهشهای شریفی و همکاران (۱۳۹۶)، نریمانی و اسرافیلی (۱۳۹۸)، کوران و همکاران (۲۰۱۵)، آذرنیاد و همکاران (۱۳۹۴)، اورنجن و شاطریان محمدی (۱۳۹۴)، حکیم زاده (۱۳۹۳)، فاست (۲۰۰۴)، کاظمی ثابت و همکاران (۱۳۹۶) و کاناموری و دیگران (۲۰۱۶) همراستا می باشد. با عنایت به یافته های پژوهش می توان ادعا کرد که در محیط مدرسه وقتی آراستگی فضای آموزشی مورد توجه قرار گیرد، دانش آموزان نسبت به محیط مدرسه احساس تعلق داشته، در نتیجه در امورات مدرسه مشارکت بیشتری داشته، روحیه نشاط و شادابی در آنان افزایش یافته و به مقررات و نظم مدرسه اهمیت داده، روابط بین معلمان و دانش آموزان همراه با احترام متقابل بوده و کوچک ترین عملکرد مثبت دانش آموزان مورد تشویق قرار گیرد، در نتیجه فضای مدرسه برای دانش آموزان لذت بخش شده و آنان احساس شادی و نشاط و داشتن روابط صمیمانه با دیگران می کنند و در

نهایت باعث کسب موفقیت بیشتری در مدرسه خواهد شد. نتایج این تحقیق نشان دادند که آراستگی فضای مدرسه بر حس تعلق به مدرسه اثر مستقیم و مثبت و بر دل بستگی مکانی اثر مثبت غیر مستقیم دارد. بنابر این، به مدیران و معلمان توصیه می شود از طریق استفاده از تکنیکهای فضا سازی و فرایندهای زیباسازی و قدردانی از پیشرفت دانش آموز موجب شوند دانش آموزان روابط مثبت با آنها ایجاد کنند، چرا که نتایج تحقیقات حاکی از این است که روابط معلمان و دانش آموزان بر حس تعلق به مدرسه اثر مستقیم دارد. همچنین به معلمان و مدیران توصیه می شود که با حاکم شدن جو مملو از احترام، انصاف و همکاری بین معلمان با دانش آموزان، دانش آموزان با معلمان و دانش آموزان با دانش آموزان حس تعلق به مدرسه را افزایش دهند تا به این وسیله باعث دل بستگی آنان به مدرسه گردد فلذا شاهد موفقیت دانش آموزان خواهیم بود. بعلاوه معلمان و مسئولان مدارس می توانند با چینش مبلمان مناسب آموزشی در محیط مدرسه و استفاده خلاقانه از فاکتورهای مختلف فضا نظیر نور، صدا و غیره به افزایش حس تعلق به مدرسه کمک کنند.

در هر پژوهشی محدودیت‌هایی وجود دارد و پژوهش حاضر از این قاعده مستثنی نیست؛ از جمله استفاده از پرسشنامه برای جمع‌آوری اطلاعات که محدودیتی شبیه سایر پژوهش‌های پرسشنامه‌ای دارد، پیشنهاد می‌شود این پژوهش در مقاطع تحصیلی دیگر برای رسیدن به نتایج گسترده نیز اجرا گردد. با توجه به اهمیت دانش آموزان در نظام آموزشی، برای به ثمر نشستن تلاش‌های آموزش و پرورش، توجه به نیازهای روحی و روانی نوجوانان لازم و ضروری است.

منابع

۱. آذر نیاد، آرش؛ شریفی، گشاو؛ مدنی، مهتاب و خانانی، مهدی (۱۳۹۴). رابطه بین خودکارآمدی تحصیلی و احساس تعلق به مدرسه: نقش واسطه‌ای جهت گیری آینده. کنگره سراسری روان شناسی کودک و نوجوان، تهران.
۲. ابوالقاسمی نجف آبادی، مهدی (۱۳۸۹). مقایسه احساس تعلق به مدرسه در میان دانش آموزان مدارس هوشمند و عادی شهر اصفهان و بررسی ارتباط بین احساس تعلق به مدرسه با انگیزه پیشرفت تحصیلی آنان. پایان نامه کارشناسی ارشد. تحقیقات آموزشی. دانشگاه تهران.

۳. احمدی، سهیلا؛ حسنی، محمد و موسوی، میرنجنف (۱۳۹۷). رابطه جو اخلاقی مدرسه با حس تعلق به مدرسه و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، جلد ۱۳، شماره ۴، ۱۳۲-۱۲۵.
۴. اورنجن، اعظم و شاطریان محمدی، فاطمه (۱۳۹۴). رابطه بین احساس تعلق به مدرسه با درگیری تحصیلی در دانش آموزان پیش دانشگاهی. کنفرانس سراسری دانش و فناوری علوم تربیتی مطالعات اجتماعی و روانشناسی ایران، تهران
۵. حکیم زاده، رضوان؛ درانی، کمال؛ ابوالقاسمی، مهدی، نجاتی، فرهاد (۱۳۹۳). بررسی رابطه ی احساس تعلق به مدرسه با انگیزه ی پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره ی متوسطه نظری شهر اصفهان. مجله علوم تربیتی، شماره ۹۹، ۱۶۶-۱۵۱.
۶. جعفری هرنندی، رضا و رجایی موسوی، سیده فاطمه (۱۳۹۸). پیش بینی بلوغ عاطفی براساس جو عاطفی خانواده و میزان مذهبی بودن والدین در دانش آموزان دختر. مطالعات روان شناسی تربیتی، شماره ۳۴، ۲۵-۲.
۷. حمیدی پور، رحیم؛ حیدری، حسن؛ بهاری، فرشاد و تقوی، مهدیه (۱۳۹۷). اثر بخشی مشاوره شناختی رفتاری گروهی بر خود کارآمدی تحصیلی و احساس تعلق به مدرسه در دانش آموزان دچار افت تحصیلی. فصلنامه سلامت جامعه، دوره ۱۲، شماره ۱، ۶۸-۵۲.
۸. رضایی، زینب؛ یوسفی، فریده (۱۳۹۷). رابطه بین پنج عامل بزرگ شخصیت و بهزیستی مدرسه: نقش واسطه ای عاطفه مثبت و منفی. روش ها و مدل های روانشناختی، دوره ۹، شماره ۳۴، ۱۵۱-۱۳۷.
۹. زندیان، جلال و فلامرزی منفرد، سکینه (۱۳۹۳). طراحی کانون پرورش فکری کودکان بارویکرد آموزش نوین. اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، تهران، موسسه ایرانیان، انجمن معماری ایران،
۱۰. شریفی، فائزه؛ مرزیه، افسانه و جناآبادی، حسین (۱۳۹۶). رابطه اهداف پیشرفت با احساس تعلق به مدرسه و نشاط ذهنی دانش آموزان. فصلنامه روانشناسی مدرسه، دوره ۶، شماره ۴، ۱۱۹-۹۹.
۱۱. صفوی، زینب (۱۳۸۹). امکان سنجی پیاده سازی نظام ss در بخش اطلاع رسانی کتابخانه ملی ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم انسانی، گروه کتابداری و اطلاع رسانی.

۱۲. طباییان، سیده مرضیه؛ حبیب، فرح و عابدی، احمد (۱۳۹۰). دیدگاه دانش آموزان دبیرستان های مطلوب و نامطلوب نسبت به رنگ فضای آموزشی و راه های بهبود کیفیت فضای تحصیلی. نوآوری های آموزشی، دوره ۱۰، شماره ۳۸، ۱۰۶-۹۳.
۱۳. کاظمی ثابت، مهسا؛ مرادچله، عبدالباقی و تازیکه لمسکی، ایمان (۱۳۹۶). تعیین ویژگیهای معماری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان با رویکرد شکوفایی خلاقیت. ارائه شده در دومین کنفرانس ملی معماری و انرژی با رویکرد حفاظت محیط زیست و بهره گیری از انرژی های طبیعی. ۷. اردیبهشت ۱۳۹۶. کاشان
۱۴. کریمی آذری، امیر رضا (۱۳۹۴). اصول طراحی موثر برای افزایش خلاقیت کودکان در منطقه مسکونی. پایان نامه برای مدرک دکترا در مهندسی معماری. دانشگاه علم و صنعت.
۱۵. لطف عطا، آیناز (۱۳۸۷). تاثیر عوامل محیطی بر یادگیری و رفتار در محیط های آموزشی (ابتدایی) در شهر. مدیریت شهری، دوره ۶، شماره ۲۱، ۹۰-۷۳.
۱۶. مظاهر، لیلی؛ محمدی، شراره؛ اکراری، احسان؛ پروین، احسان و فاضلی، حسن (۱۳۹۶). بررسی رابطه بین سبکهای تصمیم گیری مدیران با میزان خلاقیت و مدیریت مشارکتی در مدارس راهنمایی. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره ۶، شماره ۴، ۱۹۶-۱۷۱.
۱۷. مکتبی، غلامحسین؛ فرامرزی، حمید و فرزادی، فاطمه (۱۳۹۶). رابطه علی ساختار توانمندساز با بهزیستی مدرسه با میانجی گری مولفه های خوش بینی تحصیلی و سرزندگی تحصیلی دانش آموزان سال سوم دبیرستان شهرستان اهواز. فصلنامه پژوهش های نوین روانشناختی. دوره ۱۲، شماره ۴۷، ۵۸-۴۰.
۱۸. مکیان، راضیه سادات و کلاتر کوشه، سید محمد (۱۳۹۴). ویژگیهای روانسنجی پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه و ارتباط آن با فرسودگی تحصیلی و انگیزش پیشرفت در دانش آموزان شهر تهران. مجله اندازه گیری تربیتی. دوره ۶، شماره ۲۰، ۱۳۸-۱۱۹.
۱۹. موسوی، سیده فاطمه و طاهریان، مونا. (۱۳۹۸). مقایسه دل بستگی به مکان، استرس زندگی دانشجویی و انگیزش تحصیلی در دانشجویان بومی و غیربومی دانشگاههای دولتی شهر تهران. مطالعات روانشناسی تربیتی، شماره ۳۴، ۲۰۹-۱۸۶.

۲۰. نریمانی، محمد و اسرافیلی، هاجر (۱۳۹۸). رابطه احساس تعلق به مدرسه، اشتیاق تحصیلی و هیجان تحصیلی با بهزیستی مدرسه در دانش آموزان. اولین کنفرانس بین المللی مدرسه فردا، اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی ۹۸/۸/۲۲

۲۱. ولی پور، میتا؛ حسینیان، سیمین؛ پورشهریاری، مه سیمیا (۱۳۹۶). تاثیر آموزش شناخت درمانی بر مبتنی بر ذهن آگاهی بر مشکلات رفتاری کودکان. سلامت روان کودک، دوره ۴، شماره ۴، ۳۴-۴۵

۲۲. Beatty, B., & Brew, C. (2005). Measuring students' sense of connectedness with school: Development of instrument for use in secondary school. *Leading & Managing*, 11. 2. 103-118.

۲۳. Benner, A. D. wang, Y. Shen, Y. Boyle, A. E. Polk, R. & Cheng, Y. P. (2018). Racial etmic discrimination and well-being during adolescence: A meta-analytic revier. *American Psychologist*, 73. 7.855-883.

۲۴. Bond, L., Butle, H., Thomas, L., carlin, j., Bowes, G. & Potton, G. (2007). social and school connectedness in early secondary school as predictors of late teenage substance uses, mental health and academic outcomes. *journal of adolescent health*, 40. 4. 10-18 .

۲۵. Blum, R.W. (2005). A case for school connectedness. *Educational Leadership*, 62. 7. 16-20.

۲۶. Curran, T., Hill, A.P., Appleton, P.R., Vallerand, R.J., & Standage, M.. (2015). The psychology of passion: A metaanalytical review of a decade of research on intrapersonal outcomes. *Motivation and Emotion*. 39.5. 631-655.

۲۷. Gilavand, A. (2016). Investigating the Impact of Environmental Factors on Learning and Academic Achievement of Elementary Students. *Health Sciences*, 5.7S.,360-369.

۲۸. Jorgensen, B. S. & Stedman, R. C. (2001). Sense of place as an attitude: Lakeshore owner's attitudes toward their properties. *Journal of environmental psychology*, 21.3. 233-248.

۲۹. Kanamori, sh., shibanuma, A. Jimba, M. (2016). Applicability of the S5 management method for quality improvement in health-care facilities: a review. *Tropical medicine and health*, 44.1. 21 .

۳۰. Karcher, M. (2008). The study of mentoring in the learning environment (SMILE): A randomized evaluation of the effectiveness of school-based mentoring. *Prevention Science*, 9.2.99-113.

- ۳۱ Kyle, G. T. Mowen, A. J. & Tarrant, M. (2004). Linking place preferences with place meaning: An examination of the relationship between place motivation and place attachment. *Journal of environmental psychology*, 24.4. 439-454.
- ۳۲ Lam, Un Fong., Chen, Wei-Wen., Zhang, Jingqi., Liang, Ting. (2015). It feels good to learn where I belong: School belonging, academic emotions, and academic achievement in adolescents. *School psychology international journal*, 36.4. 393-409.
- ۳۳ Maxwell, L. E. (2016). School building condition, social climate, student attendance and academic achievement: A mediation model. *Journal of Environmental Psychology*, 46. 206-216.
- ۳۴ Roeser, R.W., Midgley, C., Urdan, T.C. (1996). Perceptions of the psychological environment and early adolescents' psychological and behavioral functioning in school: The mediating role of goals and belonging. *Journal of Educational Psychology*, 88.3. 408-422.
- ۳۵ Rowe, Fiona., Stewart, Donald., Patterson, Carla. (2007). Promoting school Connectedness through whole school approaches. *Health Education*, 107.6.524-542 .
- ۳۶ Plambech, T., & Van Den Bosch, C. C. K (2015). The impact of nature on creativity—A study among Danish creative professionals. *Urban Forestry & Urban Greening*. 14.2.255-263.
- ۳۷ Shmeleva, E. A. Kislyakov, P. A. Luneva, L. F. & Maltseva, L. D. (2015). Psychological factors of the readiness of teachers to ensure social security in the educational environment. *Psychology in Russia*, 8.1. 74.
- ۳۸ Slaten, Christopher., Ferguson, Jonathan., Allen, Kelly-Ann., Brodrick, Dianne Vella., Waters, Lea. (2016). School Belonging: A Review of the History, Current Trends, and Future Directions. *the Educational and Developmental Psychologist*, 33.1. 1-15.
- ۳۹ Wang, M. T. & Holcombe, R. (2010). Adolescents' perceptions of school environment, engagement, and academic achievement in middle school. *American educational research journal*, 47.3. 633-662.
- ۴۰ Waters, S., Cross, D., Runions, K. (2009). Social and ecological structures supporting adolescent connectedness to school: A theoretical model. *Journal of School Health*, 79.11. 516-524 .

The relationship between the educational system decoration system and the sense of belonging to the school with the mediating role of spatial attachment among students

Mahboubeh Soleiman Pourmaran

Abstract

The purpose of the study was to explain the relationship between the educational system's beautification system and the sense of belonging to the school, and the role of the place of student attachment. The purpose of the research is applied and its method is a descriptive correlation. The statistical population includes all 2851 male secondary school students in the second district of Mashhad. 338 students were selected based on Karajsi-Morgan table by relative stratified random sampling method. In order to collect information, a standard questionnaire of 55 environmental beauty indicators, a questionnaire of belonging to the school (Go, Beatty, Watt, 2005) and a questionnaire of attachment to the place (Saffari Nia, 2011) were used. Data were analyzed with 25 Spss and 8.8 laser software. The findings showed that there was a significant relationship between the educational system decoration system and the sense of belonging to the school and spatial attachment. According to the coefficient of determination of 42% of the variance of the variable of feeling of belonging to the school and 27% of the variance of the variable of spatial attachment of students is predicted by the variable of the educational system beautification system.

Keywords: educational space decoration, sense of belonging to school, spatial attachment

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی